

IRODALOM.

Women and wisdom of Japan, with introduction by *Shingoro Takaishi*. London. John Murray, Albemarle Street 1908.

A Japánnal foglalkozó könyvek napjainkban nagyobb körben képezik az érdeklődés tárgyát, mint még egy-két évtized előtt is. Mióta a japáni műtárgyak oly nagyon meghódították a nyugati műizlést s mióta technikailag oly magasra emelkedtek, mióta megverték Oroszországot és beléptek a nagyhatalmak sorába, azóta Japán határozottan fokozottabb érdeklődés tárgya lett. Hát még, ha japáni íróit olvashatunk, hogy mit ír nekünk magukról, vagy mint vélekedik a nyugati emberekről és civilizációjukról? ! Takaishi könyve is érdeklődésünkre tarthat számot: mit tudunk meg tőle a nippon nőkről? !

Bevezető szavak után a leánynevelésről, a nemek elkülönüléséről, a válókokról, az asszony kötelességeiről, a cselédekkel való bánásról, a nők gyengéiről tárgyal. Függelékben az 1868-ban bekövetkezett restaurációt jellemzi s végül a japáni polgári törvénykönyv azon paragrafusait adja, amelyek a házasfelek elválására vonatkoznak. Szerzőnk Ekken Kaibaránth, a kétszáz év előtti moralistának *Anna Dai gaka* (A nők felsőbbfokú képzése) című műve alapján áll, aki Konfucius, kínai filozofus tanítványa. Ekken könyve igen népszerű volt a maga idejében, sőt azután is igen sokáig. Benne a szamurai vagy nemzeti morál volt kifejezve, amelyet a japánok *bushido* (a lovagi erény útja) néven is neveznek. A konfuciusi moralis tan nem sok tekintélyt biztosított a nőnek Japánban sem. Csak az utolsó harminc év európai hatása szelidítette meg valamennyire azt a szigorú felfogást, mely addig a nőt oly alárendelt helyzetbe sodorta. A nő feltétlen alárendeltje volt urának s tekintélye nem volt. Nevelésével sem igen törődtek. A nő nevelése jóformán kimerült a ház gondozására való előkészítésben. A nő a családban igen szomorú szerepet töltött be: csak engedelmességre s a férfinak kiszolgálására oktatták. A nő valósággal áldozata volt a férfinak. Joga nem volt, kötelessége számtalan. Pedig, mint Chamberlain is említi, a japáni nők igen szeretetreméltók voltak s azok ma is.

Hearn Lafcadio is szeretettel és részvétellel rajzolja jellemüket. Ebben a rideg felfogásban gyökerezik az Onna Daigaku tanítása is, mely egészen a nép 200 év előtti morális jellemének hű tükre. Csak a legújabb korban sikerült Ekken tekintélyét némileg lerontani. Ez a hatalmas férfiú, aki erre vállalkozott s nyugoti tapasztalatainak érvényt szerzendő *Shin Onna Daigaku* címen új kátét írt a nő társadalmi felfogásáról és neveléséről, Fukuzan a Yúkichi, Japán napjainkban sok tekintetben sikerrel reformálta nevelési rendszerét, mint arról számos könyv meggyőzhet bennünket.* *Dr. Ágner Lajos.*

*

Friedrich Paulsen: Moderne Erziehung und geschlechtliche Sittlichkeit. Berlin, 1908. 95. lap.

E művecske a múlt év végén elhalálozott híres berlini professzornak öt kisebb cikkelyét foglalja magában. (1. Väter und Söhne. 2. Schuljammer und Jugend von heute. 3. Die sexuelle Moral in Frenssens Hilligenlei. 4. Zum Kapitel der geschlechtlichen Sittlichkeit. 5. Alte und neumodische Erziehungsweisheit.) Noha az egyes cikkek nem járnak mindig mélyen és inkább könyvismertetések és bírálatok, mint rendszeres fejtegetések, a Paulsen tekintélyes személyisége és maradáno becü működése iránt való tisztelet kegyeletes kötelességünké teszi, hogy utolsó könyvéről is e folyóirat hasábjain megemlékezzünk és legalább főgondolatait kidomborítsuk.

Paulsennak ez utolsó munkája egészben véve vitairat, Ellen Key, illetőleg a pædagogiai radikalizmus ellen. Szerző úgy látja, hogy korunkban a szellemi, vallási és társadalmi élet terén bizonyos individualisztikus, forradalmi, tekintélyellenes áramlat kapott lábra. Ezt a szellemet lehelli az irodalom is, mely szorosan összeforrott az étellel. Mindig csak a serdülő ifjúság jogait és igényeit hangoztatják, de sohasem annak kötelességeit. Pedig föltétlenül szükséges a helyes arány a szabadság és kényszerúség között. Nem az erőszakos, féktelen önérvényesítés, hanem a dolgok természetében rejlő és az erkölcsi törvény által megállapított korlátok elismerése az igazi „gentleman” ismertető jele. Paulsen helyteleníti a nemi kérdésben uralomra jutott könnyelmű felfogást is, és Ellen Key-rel ellentétben inkább J. W. Förster *Sexualethik u. Sexualpädagogik* című művével ért egyet, vagyis az absztinencia, a konzervatív álláspont mellé szegődik.

Igen érdekes és megszivlelésre méltó gondolatot pendít meg, midőn hangsúlyozza, hogy a főiskolai hallgatók közül ma csak a

* V. ö. *Tsuji. Japanisches Schulwesen. — D. Itschikawa, Die Kultur Japans. — I. Takano, Das heutige Unterrichtswesen in Japan. (A müncheni keleti tsz. évk. 1902/3. évf.)*